

to, levantosi la sera uno *scilocco*, il quale non solamente era contrario al suo cammino, ma ancor faceva grossissimo il mare», *Decam.* II, 4 (ed. 1961, 82.30), que els nostres de 1429 traduïren: «--- de Salern --- L. R. --- mercaderies per portar en lo realme de Xipre, on --- coneixent que ell havia assau --- dat de rems ençà --- envers la sua pàtria, tant anà, enfins que pervenc en l'Arcepèleg; on, levant-se una nit gran vent a l'eixaloc, qui no tan solament era contrari al seu navegar, ans encara, per mar grossa e mal temps, lo convenc estar a recés d'una petita illa» (*NCl.* II, 26.3). I ja en Brunetto Latini (c. 1265): «euro, li marinari lo chiamano *scilocco*». També, però, en italià apareix com a nom del punt cardinal, en Giov. Villani (cap a 1330), Marco Polo (S. XIV), Galileu etc.

La forma més corrent, però, en italià, fou amb *-r-*, des d'antic, començant per Dante: «li augelletti --- tenevan bordone alle sue rime, / tal qual di ramo in ramo si raccoglie, / per la pineta in su'l lito di Chiassi, / quand' Eolo *scirocco* fuor discioglie» (*Purg.* XXVIII, 21), com els ocellets refilen en la pineda del litoral de Ravenna (Andreu Febrer mostra consciència de la forma constant cat., traduint *xaloc* a desgrat de la gran ombra de l'Alighieri); i ja hi ha la *-r-* en un text de Gènova de 1283, si bé vestit a la llatina com *sirochus*, i per tant igual pot representar una pronúncia *ši* com *si*.

Mentre que la forma moderna *sirocco* és bastant més recent (avui veneciana, però encata B. Crescenzo, el 1607, retenia *scirocco*), i pot ser deguda a una llatinització a base de la pseudo-etimologia que hi veia un derivat del nom de Síria: notem la grafia *syroch*, amb què R. Estienne afrancesava el mot (a. 1549): car és des de l'italià que el mot va passar al francès, on, salvant traduccions o textos d'autor italià, no apareix fins a Rabelais (mj. S. XVI); i també des d'allà passà al neo-grec i a diverses llengües eslaves.

En àrab hi ha un testimoni de *šalūq* per al vent Sud-oest en un text de 1365, i *xulūq* en *PALc.*; però resulta evident que el mot es percebia com a estranger, o com a deformació bàrbara, ja pel fet que restà estrany a tots els autors àrabs medievals (res en Dozy, *Suppl.* I, 751, 752); avui en dia s'empra *šloq* al Marroc, Algèria i Malta, però en canvi diuen *šalūk* a Egipte (Boqtor), i el dialecte de Síria vacilla també entre *šlūq* i *š(u)lūk*. Com que aquesta vacil·lació en el vocalisme i el consonantisme és característica en àrab dels mots manlevats, com ja observà Devic (Littre, vol. V, p. 63), no es pot dubtar que aquest mot àrab és d'origen romànic, car la data de 1365 és posterior en segle i mig a la documentació romànica; i és una dada que resta isolada en àrab fins a les modernes; hom cita un altre cas isolat de *šalūq*, on seria el SE., però no en veig comprovació; i, d'altra banda, per més que estigui en lletres àrabiques, essent a Sicília, a penes es podria dir que fos àrab. Detalls sobre aquestes formes àrabiques en Steiger, *Contrib.*, 198, 257.

Tanmateix, ja en el meu article del DCEC vaig arribar a la conclusió que en definitiva l'etimologia és aràbiga; i ara podem mirar aquelles conclusions com

definitives. És clar que no es pot partir simplement de l'àr. *šarq* 'Orient', com creien Jal, Engelmann, Devic i Dozy (*Gloss.*, 355-6), puix que és impossible fonèticament (l'anaptixi que allega Devic, no es produeix en tals grups, ni podria donar una *o*); no és menys evident en fonètica que no pot venir de *šarqi* o *šarqiya*, que són les formes amb què l'àrab ha designat el llevant (Dozy, *Suppl.* I, 751a). Però no és perquè aquesta arrel no sigui segura i important en àrab com a denominació d'aquesta direcció, car ja hi està ben descabdellada en temps de Mahomet (i confirmada per formes germanes en les llengües semítiques): *šarqi* 'oriental', *mašriq* 'l'Est, el sol-ixent', *mašariq* 'paratges llevants', *išrāq* 'la sortida de sol', *ašraq* 'llevant-se el sol' ja són corànics (Penrice, 76b, 77a); el sol mateix hi ha dut el nom de *šarq* o *šarqa*, segons el Djauharī (a. 1001, i els altres diccs. no menys clàssics), segons alguns (entre ells el murcià Ibn Sida, c. 1050), espt. en el sentit de 'sol que surt' (Lane, 1540c).

En aquesta arrel hi ha realment el derivat adequat per donar compte de la forma i sentit del mot romànic: *šurūq* 'sortida del sol', que és un mot no estrany a l'àrab clàssic (cf. Freytag II 415b, Lane 1540ab, no ben iguals) i ben conegut en vulgar: com sigui que avui es registra a Algèria (Beaussier) i Egipte (Probst), i deu ser d'ús general en el Nord d'Àfrica, per més que l'ometin altres diccs. locals, com a mot pertanyent a la llengua comuna. És fàcil de comprendre que, en el contacte entre mariners llatins i moros en les costes africanes, aquests últims designessin la direcció oriental, com a lloc de sol ixent, i aquells vagin pendre el mot com a nom del punt cardinal; de fet el dicc. clàssic *Tāğ al-ʿArūs* (S. XVIII) registra *šurūq* com a nom de direcció, l'Est.

De cap manera no es pot acceptar el doble consonantisme romànic *-l-/r-* com una raó que llanci ni ombra de dubte sobre aquesta etimologia (veg. exs. en massa d'aquest canvi en els arabismes romànics aplegats per Steiger i jo mateix en *BDC* XXIV, 76=*EntreDL* III, 166-7): si Vidos i algun altre ho ha dit és per mera ignorància i inexcusable negligència dels estudis fonètics.

Ara bé, pel que fa al lleuger trasllat semàntic d'Est a Sudest, no ens pot sorprendre quan tants d'altres n'hi ha hagut en noms de vents i punts cardinals: CERÇ ('NO.' <'N.'), grec ('SE.' > 'NE.') etc. El mateix àrab clàssic *šarqi*, si bé és llevant segons *PALc.* i Hélot, per Boqtor ens consta que pot pendre (amb certs adjectius) el sentit de 'Nordest' (*šarqi šamali*, pròpiament 'el š. de Síria') o significar justament 'vent SE.' (*šarqi qibli*; Dozy I, 751a);¹ altrament ja hem vist que de les dues cites medievals de *šalūq*, una és del SO., l'altra del SE.; i, que tal vacil·lació es repeteix a Portugal; al Perelló de l'Albufera em digueren que l'*ašalók* és «entre llevant i vent de fora quan és bon oratge; si no, és llevant» (1962); en part d'aquella costa hi ha certa confusió entre llevant i 'Nord'; i en fi vegeu el sentit canviant de *GARBÍ*.

En particular és ben concebible el canvi en romànic: o sigui que els homes de mar llatins en tornar a